

Acta Academiae Beregsasiensis

2015

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Том XIV

Науковий вісник

- *філологія*
- *історія*
- *педагогіка*

Берегове–Ужгород
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 2 від 10.06.2015 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовські-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвеша, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во "Графіка", 2015. – Том XIV. – 312 с. (серія:
філологічні, історичні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці ІІ розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі філологічних, історичних та
педагогічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954
ISBN 978-966-2303-15-5

© Автори статей, 2015
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ, 2015

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

XIV. évfolyam

Tudományos folyóirat

- *filológia*
- *történelem*
- *pedagógia*

Beregszász –Ungvár
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomtatott tömegtájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* 2000-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2015.06.10, 2. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Tótin V.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6.,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2015
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2015

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Volume XIV

Research Journal

- *philology*
- *history*
- *pedagogy*

Berehove–Uzhhorod
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 2 from June 10, 2015

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Tótin V.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2015
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2015

Зміст

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО СТЕПАН – ТОВТ ЕНІКЕ: Практичне застосування Закону України «Про засади державної мовної політики» з точки зору правової гармонізації	15
ДУДИЧ ЛОКОТОШ КАТАЛІН: Мовна свідомість і вживання мов у школах з угорською мовою навчання Закарпаття (у місцях компактного і не компактного проживання угорців)	27
БЕРГХАУЕР-ОЛАС ЕМЕВКЕ: Пошук рівноваги між двома „світами” з потребою підтримання стосунків (кейс стаді)	45
ШЕБЕШТЕН ЖОЛТ: Гідроніми давньоугорського періоду історичної Мароморошської жупи	64
ПЕТТЄВ ЙОЖЕФ: Особливості вживання риторичних фігур у структурі тексту	77
ГАЛ ОДЕЛ: Архаїчні молитви у сакральних народних рукописних молитовниках	87

Історичні науки

САМБОРОВСЬКІ-НОДЬ ІВОЯ: Пам’ять нащадків. Проблематика Першої світової війни в українських і російських підручниках історії та у фаховій дидактичній літературі	101
САКАЛ ІМРЕ: Практика переселення легіонерів на території нинішнього Закарпаття між двома світовими війнами на прикладі будівництва колонії Свобода	120
ОРБАН МЕЛІНДА: Відображення Першого Віденського арбітражу в тогочасній закарпатській пресі	132
НОДЬ НІКОЛЕТТА: Адміністративна політика угорського уряду на Закарпатті у 1939-1940 рр.	145
ГОРВАТ-ШІМОН ІВЕТТ: Діяльність військової організації "Рондьош гарда" на Закарпатті	152
БОДНАР ОЛЕКСАНДРА: Форми поширення радянської ідеології серед угорців Закарпаття (1953–1964)	164
ПОПОВІЧ РОКСАНА: Невинно засуджений.... Депортація Шандора Балого – реформатського священика з с. Есень	176
ЧАСАР ІШТВАН: Список актів про угорців з ужгородського архіву Служби безпеки України, які були складені в радянські часи	185

Чотарі Юрій: Архівні документи дворянської родини Ружак з Містіце (Імстичево) (1646 - XIX ст.)	213
Ревої Томаш: Кількісні показники смертності матерів, абортів, шлюбів і розлучень у Ленінграді протягом 1942–1943 років.....	236
Дністрянський Мирослав С. : Роль так званої «волоської» колонізації в заселенні Українських Карпат: спроба синтетичного представлення.....	242

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Качур Аннамарія , Густі Ілона: Підготовка до письмового завдання на ЗНО з англійської мови на матеріалах опитування вчителів та студентів англійської філології	265
Надь Єніке: Використання англійської дитячої літератури на уроках іноземної мови в угорських школах Закарпаття	285
Полої Каталин: Результати зовнішнього незалежного оцінювання випускників ЗОШ м. Берегова.....	295

Tartalom

FILOLÓGIA

CSEERNICKÓ ISTVÁN – TÓTH ENIKŐ: Az állami nyelvpolitika alapjairól szóló ukrainai törvény gyakorlati alkalmazásának egy területe: a jogharmonizáció.....	15
DUDICS LAKATOS KATALIN: Nyelvi tudat és nyelvhasználat Kárpátalja magyar iskoláiban (szórványban és magyar tömbben).....	27
BERGHAUER-OLASZ EMŐKE: Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével (esettanulmány)	45
SEBESTYÉN ZSOLT: Máramaros megye ómagyar kori folyóvíznevei	64
PETHŐ JÓZSEF: Retorikai alakzatok a szépirodalmi és a hétköznapi szövegek stílusstruktúrájában	77
GÁL ADÉL: Archaikus imádságok a szakrális népi kéziratok füzetekben	87

TÖRTÉNELEM

SZAMBOROVSKYKÉ NAGY IBOLYA: Az utókor emlékezete. Az első világháború problematikája az ukrán és az orosz történelemtankönyvekben és a szakdidaktikai irodalomban	101
SZAKÁL IMRE: Legionárius telepítések gyakorlata a mai Kárpátalja területén a két világháború között Szvoboda telep kiépítésének példáján	120
ORBÁN MELINDA: Az első bécsi döntés megjelenítése a korabeli kárpátaljai sajtóvisszhang alapján.....	132
NAGY NIKOLETTA: A magyar kormányzat közigazgatási politikája Kárpátalján 1939–1940-ben.....	145
HORVÁT-SIMON IVETT: A „Rongyos gárda” tevékenysége Kárpátalján	152
BODNÁR ALEXANDRA: A szovjet ideológia megjelenési formái Kárpátalja magyarsága körében (1953–1964)	164
POPOVICS ROXÁNA: Ártatlanul elítélve... Balogh Sándor eszenyi református lelkész elhurcolása.....	176
CSÁSZÁR ISTVÁN: A szovjet időszak alatt készült magyar illetőségű akták jegyzéke az Ukrán Állambiztonsági Szolgálat ungvári levéltári anyagaiban.....	185

CSATÁRY GYÖRGY: A Ruzsák-levéltár iratai (1646–XIX. sz.)	213
RÉVAI TAMÁS: Az anyák halálózása, abortuszok, házasságok és válások alakulása Leningrádban 1942–1943 között	236
DNYISZTRJANSZKIJ MIROSLAV: Az úgynevezett „vlach” kolonizáció szerepe az Ukrán-Kárpátok benépesítésében: kísérlet egy összegző bemutatásra	242

PEDAGÓGIA

KACSUR ANNAMÁRIA–HUSZTI ILONA: Felkészülés az ukrainai angol emelt szintű érettségi vizsga írásfeladatára (tanárokkal és angol bölcsész szakos diákokkal végzett felmérés eredményei alapján)	265
NAGY ENIKŐ: Autentikus mesék, történetek használata az angol nyelvi órákon kárpátaljai magyar iskolákban	285
PALLAY KATALIN: A külső független tesztelésen elért eredmények Beregszász középiskoláiban	295

Contents

PHILOLOGY

ISTVÁN CSERNICKÓ – ENIKŐ TÓTH: On the Area of Application of the Law „Principles of the State Language Policy” of the Constitution of Ukraine: Legislative Alignment.....	15
KATALIN DUDICS LAKATOS: Language Conscience and Language Use in the Hungarian Language Schools of Sub-Carpathia (in dispersed communities and in Hungarian bloc communities).....	27
EMŐKE BERGHAUER-OLASZ: Search for Balance Between Two “Worlds” with the Demand for Partnership (a case study).....	45
ZSOLT SEBESTYÉN: Hydronyms of the Historical Máramaros County from the Old Hungarian Era	64
JÓZSEF PETHŐ: Rhetorical Figures in the Stylistic Structures of Literary and Non-Literary Texts.....	77
ADÉL GÁL: Archaic Prayers in the Sacral Folk Handwritten Manuscripts.....	87

HISTORY

IBOLYA SZAMBOROVSKYNÉ NAGY: Posterity’s memory. The First World War Issues in Ukrainian and Russian History Textbooks and Specialized Didactic Literature	101
IMRE SZAKÁL: Practice of Colonization of Legionaries in Transcarpathia between the two World Wars. The Development of Colony Svoboda.....	120
MELINDA ORBÁN: The First Vienna Award in Terms of the Contemporary Transcarpathian Press Coverage.....	132
NIKOLETTA NAGY: Administrative Policy of the Hungarian Government in Transcarpathia in 1939-1940	145
IVETT HORVÁT-SIMON: The Activity of the 'Rongyos gárda' in Transcarpathia	152
ALEXANDRA BODNÁR: Forms of the Soviet Ideology among the Hungarians Living in Minority in Transcarpathia (1953–1964)	164
ROXANA POPOVICH: Sentenced Innocently... Deportation of Protestant Pastor Balogh Sándor of Eszeny.....	176
ISTVÁN CSÁSZÁR: List of the Dossiers of the Soviet Era Relating to Hungarians from the State Archives of the Security Service of Ukraine in Uzhgorod.....	185

GYÖRGY CSATÁRY: Documents of the Archive of the Ruzsák Family from Misztice (Imstichovo) (1646 – 19th century)	213
TAMAS REVAI: Maternal Mortality, Abortion, Marriage and Divorce Tendencies in Leningrad in 1942–1943	236
MIROSLAV DNISTRYANSKY: The Role of the So-Called Wallachian Colonization in Settling of the Ukrainian Carpathians: an Attempt at Synthetic Presentation.....	242

PEDAGOGY

ANNAMARIA KACHUR, ILONA HUSTI: Preparation for the writing task at the English Independent Testing (based on a questionnaire survey of teachers and students majoring in English philology)	265
ENIKŐ NAGY: The Usage of Children’s Literature in the English Lessons in Transcarpathian Schools with the Hungarian Language as a Medium of Instruction	285
KATALIN PALLAY: The Results of External Independent Evaluation Achieved by the Secondary School Leavers of Beregszász	295

NAGY NIKOLETTA*

A magyar kormányzat közigazgatási politikája Kárpátalján 1939–1940-ben

Rezümé. A trianoni békediktátum revízióját követően Kárpátalja 1939 tavaszán újra visszakerült Magyarország fennhatósága alá. A vidék visszacsatolásával nem kis feladatok elé nézett, melyek közül az egyik legkevésbé elhanyagolható a terület közigazgatási felosztásának rendezése volt. Az ideiglenes katonai közigazgatást három hónapon belül a polgári váltotta fel, és ezzel megkezdődött Kárpátalja beillesztése a magyarországi jogrendbe. Jelen tanulmány célja ismertetni a magyar kormányzat azon intézkedéseit, melyek segítették a közigazgatás átszervezését Kárpátalján az adott időszakban.

Резюме. Весною 1939 року, внаслідок Трианонського мирного договору, Закарпаття знову ввійшло до складу Угорщини. Однак, після приєднання краю угорському уряду довелося зіткнутися з багатьма проблемами, з яких однією з невідкладних було впорядкування адміністративного поділу території. Через три місяці тимчасову військову адміністрацію замінила цивільна, з чого почалося включення Закарпаття до угорського законодавчого поля. Мета даного дослідження – проаналізувати ті розпорядження угорського уряду, які допомогли сформувати адміністрації на Закарпатті у даний період.

Abstract. In the spring of 1939, after the revision of Trianon peace-treaty Transcarpathia came back under the Hungary's authority again. But with the reannexation of the country the Hungarian government faced with multiple complicated tasks, one of which being the settlement of the territory's administrative partitioning. Within three months the temporary military administration changed the civil administration, and with this began the incorporation of Transcarpathia into the Hungary's law and order. The aim of the present study is to overview the steps of the Hungarian government, which helped the reorganization of the administration in Transcarpathia in the given period.

Az első és második bécsi döntések következtében 1939-ben Kárpátalja területe újra visszakerült a magyar kormány fennhatósága alá. A felvidéki magyarlakta terület 1938. novemberi, majd a hegyvidéki Kárpátalja 1939. március–áprilisi visszacsatolását követően jelentős közigazgatási változások mentek végbe a vidéken. Az újraegyesítés után felgyorsult Ung vármegye, illetve Bereg és Ugocsa ekkor még közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék beilleszkedése Magyarország szakigazgatási rendjébe.

1939 tavaszán azonban a magyar kormányzat még nem rendelkezett konkrét, határozott elképzelésekkel a terület közigazgatási rendezését illetően. Az elképzelések, tervek menet közben alakultak ki.¹

Gróf Teleki Pál miniszterelnök a visszacsatolást követően látogatást tett Kárpátalján, s a miniszterelnöki ülésen beszámolt tapasztalatról. Ekkor úgy vélte, hogy az ország ellenségei árgus szemmel figyelik, mi történik Kárpátalján, s a magyar államnak meg kell mutatnia, hogy: „a maga fölényes erejével és magasabb

* Ungvári Nemzeti Egyetem, Magyar Történelem és Európai Integráció Tanszék. Végzés éve: 2014. A tanulmányt Zubáncics László lektorálta. * Ужгородський Національний Університет, Кафедра Історії Угорщини та Європейської Інтеграції. Завершено: 2014. * Uzhgorod National University, Hungarian history and European Integration Department. Completed: 2014.

¹ TILKOVSKY Loránt: Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941). Budapest, 1967. Akadémiai Kiadó. 186. o.

kultúrájával, könnyen képes a csonkaországhoz örökre visszakapcsolni a most visszakerült területeket”.²

Kárpátalja birtokbavétele után, 1939. március 20-án a vidéken katonai közigazgatást vezettek be, mely három hónapon keresztül állt fent és melyet a Vezérkari Főnökség irányított. A kormány a katonai közigazgatás vezetője, Novákovics Béla altábornagy mellé kormánybiztost nevezett ki a kárpátaljai rutén Marina Gyula, görög katolikus kanonok személyében. Az atrocitások elkerülése érdekében a polgári ellenőrzést illetően Teleki Pál sürgősen intézkedett.³

1939. június 22-én a magyar parlament elfogadta „a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területeknek az országgal egyesítéséről” nevezetű VI. törvénycikket.⁴ Teleki Pál miniszterelnök pedig aláírta az 6200 M.E. számú kormányrendeletet „a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatásának ideiglenes rendezéséről”.⁵ A rendelet kimondta: „A m. kir. minisztérium a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatására vonatkozóan addig is, amíg ezt a kérdést a kárpátaljai önkormányzattal kapcsolatban törvény nem rendezi, a következőket rendeli:

- (1.§) A kárpátaljai területre a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére az államfő kormányzói biztost és főtanácsadót nevez ki. [...]
- (11. §) A kárpátaljai területen a hivatalos nyelv a magyar és a magyarorosz. [...].”⁶

E dokumentumok képezték a jogi alapját a polgári közigazgatások bevezetésének. Így 1939. július 7-én az addigi katonait polgári közigazgatás váltotta fel, amelynek élén a kormányzói biztos állt, akit Horthy Miklós Magyarország kormányzója nevezett ki. Ezen a napon lépett hatályba a polgári közigazgatásra vonatkozó rendelet, továbbá ekkor veszi át hivatalát Perényi Zsigmond kormányzói biztos.⁷ Bemutató beszédét július 26-án Huszton tartotta meg. Itt hangsúlyozta, hogy elsősorban megelégedést, megnyugvást, kenyeret és foglalkoztatást akar adni a lakosságnak, csak aztán kerülhet sor az önrendelkezésre.

A kormány megpróbálta ellensúlyozni a katonai közigazgatás révén kialakult kedvezőtlen benyomásokat a magyar hatalomról. A Magyar a Magyarért mozgalom keretében segélyakciót szerveztek, a görög katolikus húsvétra időzítve: 20 vagon 1. osztályú, 7 vagon 2. osztályú, 1 vagon 4. osztályú lisztet, 100 vagon kukoricát, 7, 325 mázsa burgonyát, 10 mázsa babot, 32 mázsa szalonnát, 695 mázsa savanyú

² BRENOVIC László: A magyar kormányzat Kárpátalja-politikája, 1939–1941. Magyar–ukrán történelmi közelítés. (Szerk. Fedinec Csilla). Budapest, 2004, László Alapítvány. 96. o.

³ TILKOVSKY Lóránt: Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941). Budapest, 1967, Akadémiai Kiadó. 155. o.

⁴ BOTLIK József: EgestasSubcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX–XX. századi történetéhez. Budapest, 2000, Hatodik Síp Alapítvány. 243. o.

⁵ BOTLIK, i. m., 2000. 244. o.

⁶ A m. kir. minisztérium 1939. évi 6.200 M.E. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatásának ideiglenes rendezéséről. Budapest, 1939., 1940., Magyarországi Rendeletek Tára. 855–863. o.

⁷ BOTLIK József–DUPKA György: Ez hát a hon... Ungvár, 1991, Mandátum–Univsum. 48. o.

káposztát, 300 mázsa heringet osztottak szét a kárpátaljai lakosság között. A munkanélküliek 106 000 fogyasztási cikkekből összeállított csomagot vehettek át 666 921 pengő összértékben.⁸

A katonai közigazgatás idején lépéseket tettek a tömeges munkanélküliség enyhítésére is. 7500 kárpátaljai szezonmunkás vehetett részt az alföldi aratási munkákban, melyek során 240 vagon búzát kerestek meg. Ezt a magyar vasút ingyen szállította el Kárpátalja nagyobb vasúti csomópontjaira. Ezenkívül 222 548 pengőt fordítottak közmunkák finanszírozására. A Técsői és a Huszti járásokban megkezdett útépitéseken 2632 napszámos és 179 fuvaros kapott munkalehetőséget.⁹

Kárpátalja polgári közigazgatását átmeneti megoldásnak szánták az autonómia bevezetéséig, illetve a választások kiírásáig. Viszonylag gyors bevezetésére a katonai közigazgatás tarthatatlansága okán került sor.

Az ideiglenesnek szánt rendelet képezte a visszacsatolt Kárpátalja közigazgatásának jogi alapját. Érvényessége Kárpátalja öngazgatásának törvény által történő rendezéséig terjedt. A rendelet tartalmazza továbbá azt, hogy a kormányzói biztost a miniszterelnök javaslatára az államfő nevezi ki, illetve mentheti fel. Hasonlóképpen nevezik ki és mentik fel a kormányzói biztos munkáját segítő főtanácsadót is. A kormányzói biztos gyakorolja a kárpátaljai területen a vármegyei törvényhatóságokat megillető szabályrendelet-alkotási jogkört, megilletik mindazok a jogok, amelyet a vármegyék főispánját, valamint a tanügyi közigazgatás és az iskolai ügyekben mindazon tennivalók ellátása, amelyekben a jogszabályok szerint a tankerületi főigazgató jogosult eljárni. A főtanácsadó csupán tanácsadói jogokkal rendelkezik.¹⁰

1939. június 27-én Kárpátalján polgári igazságszolgáltatás lépett életbe. Újra felállítják az alsóvereckei, a huszti, az ilosvai, a nagybereznai, a nagyszőlősi, az ökörmezői, a rahói, a szobranci, a técsői kir. járásbíróságot, Huszton a kir. törvényszéket és a kir. ügyészséget. Továbbá ezen a napon fogadták el Horthy Miklós kormányzó amnesztiarendelétét: „Kegyelemben részesítem állampolgárságra és nemzetiségre tekintet nélkül mindazokat, akiket a kárpátaljai területek állami hovatartozásának kérdésével, illetve az előállott politikai feszültséggel kapcsolatban a jelen elhatározásom kibocsátásig elkövetett bűncselekmények miatt a polgári vagy katonai büntetőbíróság jogerősen elítélt, s akik ellen polgári vagy katonai büntetőbíróság előtt ily cselekmény miatt kell bünvádi eljárást indítani vagy folytatni.”¹¹

⁸ ОФІЦІНСЬКИЙ, Роман: Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1938–1944). Київ, 1997. Ін-т історії України НАН України. 28. С.

⁹ BRENZOVICS László: A magyar kormányzat Kárpátalja-politikája, 1939–1941. Magyar–ukrán történeti közelítés. (Szerk.: Fedinec Csilla) Budapest, 2004, László Alapítvány. 90. o.

¹⁰ BRENZOVICS, i. m., 2004. 91. o.

¹¹ FEDINEC Csilla: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944. Galánta–Dunaszedrahely, 2002, Lilium Aurum Könyvkiadó. 334. o.

Közben tovább folytatódott Ung, Bereg és Ugocsa vármegye, valamint a kárpátaljai terület minden oldalú beillesztése a magyar jogrendbe és szakigazgatásba.

Az egyik legfontosabb tennivaló a visszatért területen élők állampolgárságának a rendezése volt. Kárpátalja lakosságára vonatkozott a belügyminisztérium 1939. augusztus 2-án kiadott 287.900/1939. B.M. számú rendelete, amely meghatározta, hogy a terület lakosai közül minden hatósági intézkedés nélkül, kik kapják vissza magyar állampolgárságukat.¹²

Magyarország kötelékében Kárpátalja közigazgatása sajátosan alakult. Az első bécsi döntéssel visszakerült határ menti magyarlakta sávot a történelmi vármegyékbe tagolták be. Az 1938. évi területrendezés eredményeként közigazgatásilag az Ungvári járást az Ungvár székhelyű Ung vármegyéhez, a Beregszászi, Munkácsi, Tiszaújlaki járásokat a Beregszász székhelyű Bereg és Ugocsa egyesített vármegyékhez csatolták. Az 1939. évi területrendezéskor Bereg és Ugocsa vármegyét kettéválasztották, a Beregszász székhelyű Bereg vármegye a Beregszászi és Munkácsi járásokat, a Nagyszőlős székhelyű Ugocsa vármegye a Nagyszőlősi járást, valamint a Máramarossziget székhelyű Máramaros vármegye a Técsői járást foglalta magába Kárpátalja területéből.¹³

Az 1939 márciusában visszafoglalt ruszinlakta területeket pedig a vármegyerendszertől elkülönülő közigazgatási terület, az Ungvár székhelyű **Kárpátaljai Kormányzóság** egyesítette, mely három kirendeltségre oszlott:

- ungi Ungvár székhellyel – Ungvidéki, Perecsenyi, Nagybereznai, Szobránci járások;
- beregi Munkács székhellyel – Munkácsvidéki, Ilosvai, Szolyvai járások;
- máramarosi Huszt székhellyel – Nagyszőlősi, Huszti, Ökörmezői, Técsői, Rahói járások.

Megszűnt a Nagyszőlősi járás, a községek részben a huszti járáshoz, illetve a beregi kirendeltség Ilosvai járásához, Gödényháza, Királyháza, Nagyszőlős, Szőlőserges, Szőlősvégadóró, Tekeháza, Tiszahetény, Tiszaszirma, Tiszaszászfalu pedig Ugocsa vármegyéhez került.

Megkülönböztető sajátossága ennek a területnek, hogy nem voltak mindenütt szabályosan meghúzott határai, egy-egy település két közigazgatási területhez is tartozhatott. Így például Ungvár a kormányzóság és ezen belül az ungi közigazgatás székhelye, egyúttal Ung vármegye székhelye is volt, Munkács pedig a kormányzóság beregi kirendeltségének székhelye és a Beregszász székhelyű Bereg vármegyének is része volt.¹⁴

¹² BOTLIK József: Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után. Nyíregyháza, 2005. 131–132. o.

¹³ ОФІЦІНСЬКИЙ, Роман: Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1938–1944). Київ, 1997, Ін-т історії України НАН України. 56. c.

¹⁴ FEDINEC Csilla: Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között. Magyar Pedagógia, 1996. 4 sz. 358–360. p.

A Kormányzóság területén kívül eső, de a csehszlovák időszakban Kárpátaljához (Podkarpatszka Ruszhoz) tartozó, a vármegyerendszerbe tagolt területeken megmaradt egyfajta virtuális Kárpátalja-érzés a magyar lakosságban is.¹⁵

A közigazgatási kirendeltségek élére a belügyminisztérium Gyurits Gyulát (ungi), Beszkid Kornélt (bereg) és Riskó Bélát (máramarosi) nevezte ki. A közigazgatási kirendeltségek vezetői a hatósági jogokat gyakorolják azokban az ügyekben, amelyeket a jogszabályok az alispán, a törvényhatósági kisgyűlés, az adóügyi hatóság kivételével a közigazgatási bizottság alakulatainak, illetve a tanfelügyelőnek a hatáskörébe utal. Ők határoznak azon vagyontárgyak használatáról, amelyek felett a rendelkezési jogot a volt csehszlovák járás önkormányzata gyakorolta.¹⁶

Megkezdte működését a kárpátaljai területen a m. kir. határvidéki rendőrkapitányság (székhelye Szolyva), valamint a huszti, kőrösmezői, volóci, uzsoki, perecsenyi, aknaszlatinai, ökörmezői m. kir. rendőri kirendeltségek.¹⁷

A földművelési tárca 1940 májusában gyümölcskiviteli kirendeltséget szervezett Nagyszőlősön. Ugyancsak május folyamán kezdte meg működését Ungváron a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének kárpátaljai kirendeltsége, amely fiókot nyitott Munkácson és Beregszászon, bizományi raktárt Nagyszőlősön, Huszton és Técsőn. A földművelésügyi minisztérium kezdeményezésére 1940. augusztus 18-án Munkácson megalakították a Borzderes Szarvasmarha-tenyésztők Szövetségét, amelynek elnökévé Perényi Zsigmond kormányzói biztost, nagyszőlősi földbirtokost választották. A szervezet célja az alpesi gazdálkodás széles körű elterjesztése Kárpátalján.¹⁸

1940 őszen jelentős közigazgatási változások történtek Kárpátalján. 1940. október 31-én kelt a 7.800/1940. M.E. számú rendelet „*A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi terület közigazgatásáról*”. Ennek értelmében a jogszabály:

1. Beregszász székhellyel létrehozta Bereg vármegyét, amelyet az addigi Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyék Bereg vármegyei részéből alkotott Alsóremete és Felsőremete községek kivételével;
2. Újjáalakította Ugocsa vármegyét. (A vármegye székhelye Nagyszőlős ekkor nagyközségi rangú, a település ugyanakkor a Nagyszőlősi járás központja.);
3. Máramaros vármegye székhelyét, Máramarosszigetet a rendelet újra a megyei jogú városok közé sorolta;

¹⁵ FEDINEC Csilla–VEHES Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Budapest, 2010, Argumentum. 187. o.

¹⁶ BRENZOVICS, i. m., 2004. 92. o.

¹⁷ FEDINEC, i. m., 2002. 336. o.

¹⁸ BOTLIK József. *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után*. Nyíregyháza, 2005 160. o.

4. A trianoni diktátummal Csehszlovákiához került Nagypalád községet a kormányrendelet Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyéből az újonnan alakított Szatmár vármegyéhez csatolta.¹⁹

1940. november 26-tól lépett hatályba a belügyminisztérium végzése (23.300/1940. B. M. szám) a járások beosztásáról. Az ekkortól érvényes közigazgatási felosztás: Bereg vármegyében – melynek területe az alispáni jelentés szerint ekkor 233 491 katasztrófális hold, lakosainak száma 140 105 fő – három járást alakítottak ki, amelyek nevüket a székhely településükről kapták. A Beregszászi járáshoz 30, a Munkácsihoz 20, a Vásárosnaményi járáshoz 23 község, összesen 73 helység tartozott 203 pusztaival, majorról, külterületi lakott hellyel együtt, melyek 7 községi jegyző hivatalhoz, illetve 19 körjegyzőséghez tartoztak.

A második bécsi döntés után sajátosan jött létre Ugocsa vármegye, amelynek nem volt városi rangú települése. Nagyszőlős még ekkor is nagyközségi rangú volt, de az 1940-ben elfogadott kormányrendelet újra a megye székhelyévé emelte.²⁰ Az újonnan szervezett Ugocsa vármegyét két kisebb egységre tagolták, a Halmi járásba 28, a Nagyszőlősibe 20 község, összesen 48 falu került 58 külhellyel, melyeket az önálló jegyzőségeken kívül hat körjegyzőség igazgatott. A vármegye 12 községe továbbra is a kormányzói biztosság Beregi, 10 helysége pedig a Máramarosi közigazgatási kirendeltséghez tartozott. Az újjáalakított Ugocsa vármegyében 1940. november 27-én indult meg az önálló közigazgatás.

Máramaros vármegyét öt járásra – melyeket szintén a székhelyeikről nevezték el – osztották. A történelmi Máramarosnak viszont az északi része továbbra is a Kárpátaljai Kormányzói Biztosság Máramarosi Közigazgatási Kirendeltségének a része maradt.²¹

Tehát levonva a következtetéseket megállapíthatjuk, hogy bár a magyar kormányzat 1939 tavaszán nem rendelkezett kiforrott tervekkel és elképzelésekkel a visszafoglalt vidék közigazgatását illetően, idővel mégis sikerült egy átlátható közigazgatási rendszert kialakítani a vidéken. Ennek egyik részét képezte a határ menti magyarlakta sáv, melyet a történelmi vármegyékbe tagolták be, másik részét pedig, a ruszinlakta területeket, melyeket a vármegyarendszertől elkülönülő közigazgatási terület, az Ungvár székhelyű Kárpátaljai Kormányzóság egyesített.

A magyar kormányzat mindemellett a visszacsatolást követően mindent megtett a lakosság mindennapjainak megkönnyítéséért, tervezeteik hosszú távra szóltak, hiszen ekkor még mit sem sejtettek arról, hogy Kárpátalja csak rövid ideig maradhat újra Magyarország kötelékében.

¹⁹ BOTLIK, i. m. 2005. 142. o.

²⁰ FEDINEC, i. m. 2002. 365. o.

²¹ BOTLIK, i. m. 2005. 143. o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A m. kir. minisztérium 1939. évi 6.200 M.E. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatásának ideiglenes rendezéséről.* Budapest, 1939., 1940., Magyarországi Rendeletek Tára.
- ОФІДИНСЬКИЙ, РОМАН: Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1938–1944). Київ, 1997, Ін-т історії України НАН України.
- BOTLIK JÓZSEF–DUPKA GYÖRGY (1991). *Ez hát a hon...* Ungvár, Mandátum–Universum.
- BOTLIK JÓZSEF (2000). *Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX–XX. századi történetéhez.* Budapest, Hatodik Síp Alapítvány.
- BOTLIK JÓZSEF (2005). *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után.* Nyíregyháza.
- BRENZOVICS LÁSZLÓ (2004). *A magyar kormányzat Kárpátalja-politikája, 1939–1941.* Magyar–ukrán történeti közelítés. (Szerk. Fedinec Csilla). Budapest, László Alapítvány.
- FEDINEC CSILLA–VEHES MIKOLA (szerk.) (2010). *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra.* Budapest, Argumentum–MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.
- FEDINEC CSILLA (2002). *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944.* Galánta–Dunaszerdahely, Liliium Aurum Könyvkiadó.
- FEDINEC CSILLA (1996). Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között. *Magyar Pedagógia.* 4 sz. 367–375. p.
- TILKOVSKY LORÁNT (1967). *Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941).* Budapest, Akadémiai Kiadó.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XIV

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *В.Товтін*

Підписано до друку 14. 08. 2015 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 25,1. Наклад 300.

Друк ТОВ «Папірус-Ф»
88000, м. Ужгород

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua